

mgr Tomasz Kuć¹

Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach

Funkcje służb specjalnych RP w świetle regulacji prawnych The functions of special services of the Republic of Poland in the light of legal regulations

Streszczenie: Służby specjalne stanowią tradycyjny i istotny element systemu bezpieczeństwa państwa, którego funkcjonowanie w warunkach demokratycznego państwa prawa oparte jest o zespół legislacyjnych upoważnień i ograniczeń. Celem niniejszej publikacji jest analiza ustawowych zadań polskich służb specjalnych pod kątem wyabstrahowania funkcji, jakie są przez nie realizowane w systemie bezpieczeństwa. Ustawy kompetencyjne tajnych instrumentów bezpieczeństwa definiują obszary ich zainteresowań i nakładają na nie bloki zadań, na podstawie których można mówić o wykonywaniu przez służby funkcji informacyjnej, kontrolno-ochronnej i procesowej.

Słowa kluczowe: służby specjalne, bezpieczeństwo państwa, podstawy prawne

Abstract: Special services constitute a traditional and important part of the system of state security which, when functioning under the democratic rule of law, is based on a set of legislative authorizations and restrictions. The aim of hereby publication is to analyze the statutory tasks of the Polish special services as regards the abstracting functions which are implemented by the services within the security system. The act on competence of secret security instruments defines the areas of their interests and impose the blocks of tasks on these entities on the basis of which one can discuss the performance of information, control-protection and process functions by the services.

Keywords: secret services, national security, legal basis

Wstęp

Zasadniczym celem państwa jest zapewnienie wielowymiarowego bezpieczeństwa, a przez pryzmat realizacji tego celu przy pomocy aparatu państwowego, można mówić o jego funkcji². Wobec powyższego funkcje służb specjalnych wynikają z funkcji ochronnej państwa, realizowanej przez wszystkie instytucje i organy, których właściwość działania odnosi się do zapewnienia bezpieczeństwa. Charakterystyczną cechą funkcji ochronnej państwa, obok organizacji życia społecznego i stosunków wewnętrznych, jest działanie na rzecz zapewnienia przetrwania i sprawnego funkcjonowania organizacji państwowej. Właściwa kondycja państwa definiowanego w kategorii organizacji wprost przekłada się na stan bezpieczeń-

---

¹ Adres do korespondencji: Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach, Wydział Humanistyczny, Instytut Nauk Społecznych i Bezpieczeństwa, ul. Żytnia 39, 08-110 Siedlce, e-mail: kuctomek@o2.pl.

² A. Korybski, *Funkcje państwa*, [w:] *Wprowadzenie do nauki o państwie i polityce*, B. Szmulik, M. Żmigrodzki (red.), Wydawnictwo UMCS, Lublin 2002, s. 101.

stwa jednostek i całego społeczeństwa³. Zadania państwa w obszarze bezpieczeństwa formułuje ustawa zasadnicza, wskazując podstawowe wartości podlegające ochronie oraz wyznaczając organy odpowiedzialne za jej zapewnienie⁴.

„We współczesnym państwie ochrona bezpieczeństwa państwa to zadanie szeregu organów państwowych tworzących pewien system, który umownie można nazwać instytucjonalnym systemem bezpieczeństwa państwa”⁵. Bezpieczeństwo państwa zapewniane jest przez rozpoznawanie i neutralizowanie wszelkiego rodzaju zagrożeń, między innymi dzięki działalności służb państwowych powołanych do jego ochrony, w tym tajnych instrumentów bezpieczeństwa.

Zgodnie z *Białą Księgą Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej* system bezpieczeństwa narodowego (bezpieczeństwa państwa) „to całość sił (podmiotów), środków i zasobów przeznaczonych przez państwo do realizacji zadań w dziedzinie bezpieczeństwa, odpowiednio do tych zadań zorganizowana, utrzymywana i przygotowywana”⁶. Składowymi sytemu są podsystem kierowania i podsystemy wykonawcze (operacyjne i wsparcia). W podsystemie operacyjnym występuje podział funkcjonalny na podsystemy obronny i ochronny⁷. Służby specjalne stanowią część składową podsystemów operacyjnych i odpowiadają za neutralizację określonej części zagrożeń mogących naruszać interesy ogólnopaństwowe i ogólnospołeczne. Wojskowe służby specjalne wykonują powierzone zadania w ramach podsystemu obronnego, natomiast służby cywilne funkcjonują w podsystemach ochronnych⁸.

W związku z powyższym istnieje potrzeba określenia, jakie szczegółowe funkcje realizują służby specjalne w podsystemach operacyjnych, które z nich świadczą o ich „specjalności” i odróżniają je od służb policyjnych, jak również które funkcje są dominujące i jakie ma to znaczenie dla funkcjonalności tajnych instrumentów bezpieczeństwa. Celem niniejszego artykułu jest deskrypcja i analiza zadań służb specjalnych, ukierunkowana na wyodrębnienie wynikających z nich funkcji oraz ocenę ich wpływu na efektywność systemu bezpieczeństwa.

Ustawowy zakres zadań służb specjalnych skłania do konstatacji o ich pewnej odmienności od służb policyjnych, która sprowadza się do twierdzenia, że ich wpływ na bezpieczeństwo jednostek ma charakter pośredni. Materializuje się on przez rozpoznawanie i neutralizację zagrożeń mogących zakłócić właściwe funkcjonowanie organizacji państwowej, w której realizują się interesy indywidualne i grupowe obywateli. Stanowi to podstawę do postawienia hipotezy, że zasadniczym czynnikiem odróżniającym służby specjalne od innych instrumentów funkcjonujących w systemie jest „wyprzedzające” poszukiwanie informacji o zagrożeniach, pozwalających na podjęcie działań prewencyjnych. Obszary kompetencji oraz właściwość działania tajnych instrumentów bezpieczeństwa określone są w ustawowych aktach prawnych, które jednocześnie precyzują ich model oraz funkcje,

³ M. Bożek, *Funkcje i zadania służb specjalnych we współczesnym państwie. Zarys problemu na tle uwarunkowań normatywnych*, „Wiedza obronna” nr 3 (242) 2012, s. 40.

⁴ *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.* (Dz.U.1997 nr 78, poz. 483), art. 5, 126, 134, 146.

⁵ M. Bożek, *Funkcje i zadania służb specjalnych...*, s. 42.

⁶ *Biała Księga Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej*, Biuro Bezpieczeństwa Narodowego, Warszawa 2013, s. 250.

⁷ Tamże.

⁸ *Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej 2014*, Warszawa 2014, s. 47-48.

jakie pełnią w systemie. Wśród nich wyróżniamy funkcję informacyjną, mającą na celu rozpoznawanie zagrożeń oraz zabezpieczenie procesu decyzyjnego w obszarze bezpieczeństwa, funkcję procesową, polegającą na ściganiu sprawców przestępstw generalnie skierowanych przeciwko strukturom państwa i jego interesom ekonomicznym, a także funkcję kontrolno-ochronną ukierunkowaną na ochronę zasobów informacyjnych państwa, jego porządku konstytucyjnego i potencjału gospodarczo-ekonomicznego, jak również przeciwdziałanie szpiegostwu i terroryzmowi.

Funkcja informacyjna

W analizie ustawowych zadań służb specjalnych niewątpliwie zasadnym jest przyjęcie perspektywy historycznej, uwzględniającej tradycję ich funkcjonowania. Zasadniczym elementem w takim ujęciu z pewnością jest informacja i znaczenie, jakie jej posiadanie miało w przeszłości i ma obecnie dla właściwego funkcjonowania organizacji państwowej. Bez względu na epokę i funkcjonujący system polityczny immanentną potrzebą państw jest zapewnienie organom władzy wiedzy niezbędnej do prowadzenia skutecznej polityki oraz informacji o potencjalnych zagrożeniach. Wiedza taka jest niezbędnym czynnikiem działań instytucji państwa na rzecz szeroko pojętego bezpieczeństwa oraz warunkuje sprawny przebieg procesu decyzyjnego w dziedzinie bezpieczeństwa. Zadania pozyskiwania takich informacji i przetwarzania ich w rzetelną wiedzę powierzane są służbom wywiadu i kontrwywiadu.

Znaczenie posiadania przez organy decyzyjne „przewidującej wiedzy” podkreślano już przez starożytnego chińskiego stratega Sun Tzu⁹. W epoce informacyjnej staje się ona warunkiem *sine qua non* zapewnienia bezpieczeństwa państw i społeczeństw. Wobec powyższego można mówić o funkcji informacyjnej służb specjalnych, która jest wyznacznikiem odróżniającym je od innych instytucji systemu bezpieczeństwa państwa. Z pewnością funkcja informacyjna jest zasadniczym wektorem działania służb wywiadowczych zorientowanych na ochronę bezpieczeństwa zewnętrznego kraju. W Polsce rolę taką pełni Agencja Wywiadu i Służba Wywiadu Wojskowego.

W literaturze spotyka się opinie na temat ogólnych, uniwersalnych obszarów zadań realizowanych przez służby wywiadowcze. Zdaniem Mirosława Minkiny są to:

- wsparcie polityki zagranicznej i polityki bezpieczeństwa państwa,
- monitorowanie traktatów i porozumień międzynarodowych,
- wsparcie planowania obronnego i operacyjnego sił zbrojnych,
- wykrywanie i przeciwdziałanie działaniom za granicą zagrażającym bezpieczeństwu państwa i sojuszy,
- informacyjne wsparcie gospodarki (wywiad ekonomiczny),
- walka informacyjna (walka cybernetyczna oraz manipulacje medialne)¹⁰.

Zasadniczym polem działania wywiadu jest obszar informacyjny, ale zdaniem cytowanego powyżej autora, służby wywiadowcze mogą wykonywać również

⁹ Zob. Sun Tzu, *Sztuka wojny*, Wydawnictwo Przedświt, Gliwice 1994.

¹⁰ M. Minkina, *Wywiad w państwie współczesnym. Rozprawa habilitacyjna*, Wydawnictwo AON, Warszawa 2011, s. 94-117.

zadania pozainformacyjne na rzecz implementacji polityki zagranicznej państwa. Tajne działania (*covert action*) polegają na niejawnym (często niezgodnym z prawem międzynarodowym) wpływaniu na poczynania innych uczestników stosunków międzynarodowych¹¹. Do arsenału metod wykorzystywanych w tajnych działaniach pozainformacyjnych zaliczyć można: tajną pomoc wojskową, operacyjne wsparcie przewrotu, presję polityczną i ekonomiczną, szkolenie kadr do walk partyzanckich, a w skrajnych przypadkach zabójstwa terrorystów czy też skrytobójstwa przywódców państw antagonistycznych¹².

W Polsce zarówno w przypadku wywiadu cywilnego, jak i wojskowego ustawy katalog zadań literalnie nie przewiduje tajnego wsparcia polityki zagranicznej państwa, jednakże ich część opisana enigmatycznie jako „podejmowanie innych działań określonych w odrębnych ustawach i umowach międzynarodowych”¹³, sugeruje możliwość wykorzystania wywiadu do działań pozainformacyjnych. Zasadniczo służby wywiadowcze realizują funkcję informacyjną, która wyznaczona jest przez obszar zadań zawartych w legislacjach regulujących ich funkcjonowanie. W przypadku wiodącej służby wywiadowczej – Agencji Wywiadu są to zadania:

- uzyskiwania, analizowania, przetwarzania i przekazywania właściwym organom informacji mogących mieć istotne znaczenie dla bezpieczeństwa i międzynarodowej pozycji Rzeczypospolitej Polskiej oraz jej potencjału ekonomicznego i obronnego;
- rozpoznawania i przeciwdziałania zagrożeniom zewnętrznym, godzącym w bezpieczeństwo, obronność, niepodległość i nienaruszalność terytorium Rzeczypospolitej Polskiej;
- rozpoznawania międzynarodowego terroryzmu, ekstremizmu oraz międzynarodowych grup przestępczości zorganizowanej;
- rozpoznawania międzynarodowego obrotu bronią, amunicją i materiałami wybuchowymi, środkami odurzającymi i substancjami psychotropowymi oraz towarami, technologiami i usługami o znaczeniu strategicznym dla bezpieczeństwa państwa, a także rozpoznawania międzynarodowego obrotu bronią masowej zagłady i zagrożeń związanych z rozprzestrzenianiem tej broni oraz środków jej przenoszenia¹⁴.

Analiza zadań sformułowanych w ustawie o Służbie Wywiadu Wojskowego również wskazuje na jej informacyjny charakter. Związany jest on z pozyskiwaniem informacji i rozpoznawaniem zagrożeń, ale z zastrzeżeniem ich obszaru do spraw obronności, bezpieczeństwa i gotowości bojowej Sił Zbrojnych RP. Funkcja informacyjna Służby Wywiadu Wojskowego realizowana jest przede wszystkim przez:

- uzyskiwanie, gromadzenie, analizowanie, przetwarzanie i przekazywanie właściwym organom informacji mogących mieć istotne znaczenie dla:
  - bezpieczeństwa potencjału obronnego Rzeczypospolitej Polskiej,
  - bezpieczeństwa i zdolności bojowej SZ RP,
  - warunków realizacji przez SZ RP zadań poza granicami państwa;

¹¹ Tamże, s. 95.

¹² Tamże, s. 246.

¹³ Zob. *Ustawa z dnia 24 maja 2002 r. o Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz Agencji Wywiadu* (Dz.U. 2002 nr 74, poz. 676) art. 6 ust. 1 pkt 9; *Ustawa z dnia 9 czerwca 2006 r. o Służbie Kontrwywiadu Wojskowego oraz Służbie Wywiadu Wojskowego* (Dz.U. 2006 nr 104, poz. 709), art. 6 ust. 1 pkt 8.

¹⁴ *Ustawa o Agencji Bezpieczeństwa...*, art. 6 ust. 1.

- rozpoznawanie i przeciwdziałanie:
  - militarnym zagrożeniom zewnętrznym godzącym w obronność Rzeczypospolitej Polskiej,
  - zagrożeniom międzynarodowym terroryzmem¹⁵.

W przypadku obu służb wywiadowczych można mówić o ich zdecydowanie informacyjnym charakterze, wyznaczonym przez prymat realizowanej przez nie funkcji informacyjnej. W przypadku klasycznego kontrwywiadu ukierunkowanego na przeciwdziałanie pracy wywiadu przeciwnika, działania informacyjne koncentrują się na rozpoznaniu form, metod pracy oraz źródeł i obszarów zainteresowań służb państwa antagonistycznego. Mogą również przez dezinformację wpływać na proces decyzyjny organów adwersarza w celu wywołania skutków pożądaných przez własny aparat władzy¹⁶. Trudno jednakże mówić o pracy informacyjnej *sensu stricto*, której sednem jest klasyczny cykl wywiadowczy, natomiast właściwszym byłoby opisanie tej działalności jako funkcji ochronno-informacyjnej.

Jeżeli jednak znaczenie kontrwywiadu rozszerzymy na instytucję bezpieczeństwa wewnętrznego wykonującą tradycyjne zadania kontrwywiadowcze, to wśród zadań postawionych takiej służbie zauważyć można ich część literalnie wpisującą się w realizację funkcji informacyjnej. W Polsce służbą specjalną właściwą w sprawach ochrony bezpieczeństwa wewnętrznego państwa i ochrony jego porządku konstytucyjnego jest Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego. Obok szeregu innych, ustawodawca postawił w legislacji zadania dla ABW polegające na:

- rozpoznawaniu, zapobieganiu i zwalczaniu zagrożeń godzących w bezpieczeństwo wewnętrzne państwa oraz jego porządek konstytucyjny, a w szczególności w suwerenność i międzynarodową pozycję, niepodległość i nienaruszalność jego terytorium, a także obronność państwa,
- uzyskiwaniu, analizowaniu, przetwarzaniu i przekazywaniu właściwym organom informacji mogących mieć istotne znaczenie dla ochrony bezpieczeństwa wewnętrznego państwa i jego porządku konstytucyjnego¹⁷.

W ABW praca analityczno-informacyjna, po okresie pewnej marginalizacji, w chwili obecnej realizowana jest przez powołaną w 2007 roku jednostkę noszącą nazwę Centrum Analiz, które jest odbiorcą wszystkich informacji uzyskiwanych przez jednostki Agencji, w tym operacyjne i śledcze. W toku pracy analitycznej informacje pozyskiwane drogą operacyjną, jak również pochodzące ze źródeł otwartych są gromadzone, weryfikowane, przetwarzane i opracowywane, a następnie dostarczane w formie analiz lub informacji do odbiorców zarówno wewnętrznych (kierownictwo i jednostki ABW), jak i zewnętrznych (konstytucyjne organy władzy)¹⁸.

Według Pawła Białka celem pracy analitycznej jest przekazanie do ośrodka decyzyjnego przedstawionej w sposób zwięzły i przystępny informacji. Immanentnymi cechami tej informacji powinny być: wiarygodność, użyteczność i rzetelność, a jednocześnie istotnym kryterium jest jej aktualność, to jest czas jej przekazania

¹⁵ Ustawa o Służbie Kontrwywiadu..., art. 6 ust. 1.

¹⁶ M. Minkina, dz. cyt., s. 367-369.

¹⁷ Ustawa o Agencji Bezpieczeństwa..., art. 5 ust. 1 pkt 1 i 4.

¹⁸ P. Białek, *Zarys pracy analityczno-informacyjnej realizowanej dla odbiorców zewnętrznych przez Urząd Ochrony Państwa i Agencję Bezpieczeństwa Wewnętrznego*, „Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego”, Wydanie Specjalne 18 sierpnia 2011 r., s. 170.

powinien gwarantować możliwość podjęcia kroków mających na celu przeciwdziałanie zagrożeniu lub łagodzenie jego skutków¹⁹. Analizy i informacje związane z zagrożeniami terrorystycznymi przygotowywane są przez specjalistyczną część Agencji – Centrum Antyterrorystyczne (CAT). Ma ono specyficzny interinstytucjonalny charakter ze względu na to, że zatrudnieni w nim są oddelegowani pracownicy innych służb i organów bezpieczeństwa. Z kolei informacje okresowe związane z zagrożeniami mającymi swoje źródło w cyberprzestrzeni sporządzane są przez zespół CERT.GOV.PL funkcjonujący w ramach Departamentu Bezpieczeństwa Teleinformatycznego²⁰. Wobec powyższego uprawnione jest twierdzenie, że Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego realizuje klasyczną funkcję informacyjną, porównywalną z działaniami informacyjnymi służb wywiadowczych. Potwierdzeniem tej tezy jest wykorzystywanie w pracy analitycznej ABW przez wyspecjalizowaną jednostkę informacyjną zasad cyklu wywiadowczego. Jednak proporcje zadań informacyjnych w stosunku do pozostałych przewidzianych dla ABW w ustawie kompetencyjnej potwierdzają jej policyjno-informacyjny model, ale ze wskazaniem na przewagę działań o represyjnym charakterze. Wydaje się celowym zmniejszenie tej dysproporcji, ponieważ ściganie sprawców przestępstw jest domeną służb policyjnych, natomiast służby specjalne powinny przede wszystkim pozyskiwać informacje pozwalające na działania prewencyjne.

W przypadku Służby Kontrwywiadu Wojskowego działania informacyjne realizowane są w sposób pośredni, omówiony powyżej przy ocenie działań tradycyjnego kontrwywiadu, którego funkcje SKW realizuje. Choć w ustawowym katalogu zadań wojskowej służby kontrwywiadowczej przewidziano „uzyskiwanie, gromadzenie, analizowanie, przetwarzanie i przekazywanie właściwym organom informacji mogących mieć znaczenie dla obronności państwa, bezpieczeństwa lub zdolności bojowej SZ RP lub innych jednostek organizacyjnych MON”²¹, uprawnione jest twierdzenie o marginalnym znaczeniu działań informacyjno-analitycznych. Potwierdzeniem tej tezy jest struktura Służby Kontrwywiadu Wojskowego, w której brak jest wyspecjalizowanej jednostki analitycznej²². Analiza ustawowych zadań, uprawnień i statutu SKW skłania do konkluzji, że zasadniczym celem pracy informacyjnej służby jest jej przełożenie na działania ochronne (przeciwdziałanie i zapobieganie) lub, po wykryciu przestępstwa, na funkcję procesową, ale realizowaną już za pośrednictwem Żandarmerii Wojskowej i prokuratury. Zasadnym jest twierdzenie o znaczącej różnicy w relacji do informacji pomiędzy tradycyjnym kontrwywiadem a służbami wywiadowczymi. Rolą działań informacyjnych wojskowego kontrwywiadu jest przede wszystkim rozpoznanie aktywności wywiadowczej przeciwnika i wykorzystanie tej wiedzy do przeciwdziałania wrogiej działalności polegającej na penetracji obiektów o istotnym znaczeniu dla SZ oraz obniżaniu zdolności bojowej i bezpieczeństwa SZ przez stosowanie propagandy i sabotażu²³.

W grupie nominalnych służb specjalnych RP identyfikujemy również Centralne Biuro Antykorupcyjne. Stanowi ono szczególny przypadek ustawowego

¹⁹ Tamże, s. 172.

²⁰ Tamże, s. 171.

²¹ *Ustawa o Służbie Kontrwywiadu...*, art. 5 ust. 1 pkt 4.

²² *Zrządzenie Ministra Obrony Narodowej z dnia 10 stycznia 2011 r. zmieniające zarządzenie w sprawie nadania statutu Służbie Kontrwywiadu Wojskowego*, Monitor Polski, 2011 nr 4, poz. 57.

²³ W. Kubica, A. Hatałska-Gorzki, *Służba policyjna czy kontrwywiad. Rzecz o teoretycznym sporze kompetencyjnym*, s. 24, <http://www.npw.gov.pl/dokumenty/WPP/2011-1/2011-1-2.pdf>, dostęp 12.02.2015.

nadania statusu służby specjalnej organowi bezpieczeństwa niezwiązanego z tradycją funkcjonowania wywiadu i kontrwywiadu, a którego właściwość działania zdecydowanie wskazuje na jego policyjno-kontrolny charakter. Analiza zadań sformułowanych dla CBA w ustawie kompetencyjnej pozwala jednak na twierdzenie o wykonywaniu przez nie w pewnym wąskim zakresie również funkcji informacyjnej. Wskazuje na to nałożenie przez ustawodawcę na służbę antykorupcyjną obowiązku „prowadzenia działalności analitycznej dotyczącej zjawisk występujących w obszarze właściwości CBA oraz przedstawiania w tym zakresie informacji Prezesowi Rady Ministrów, Prezydentowi Rzeczypospolitej Polskiej, Sejmowi oraz Senatowi”²⁴. Zadania informacyjno-analityczne Biura realizowane są przez wyspecjalizowaną jednostkę organizacyjną noszącą nazwę Departament Analiz²⁵.

Problemem wartym rozważenia jest kwalifikacja części zadań służb specjalnych określanej mianem rozpoznawania. Z pewnością istotą tak opisanego działania jest pozyskiwanie informacji, zdobywanie wiedzy o określonych zagrożeniach. W ustawach kompetencyjnych służb wywiadowczych zadanie rozpoznawania występuje w powiązaniu z przeciwdziałaniem. W przypadku ABW jest to rozpoznawanie, zapobieganie i zwalczanie zagrożeń oraz wykrywanie przestępstw i ściganie ich sprawców, a wojskowy kontrwywiad zobowiązano do rozpoznawania, zapobiegania i wykrywania. Z kolei CBA zostało zobowiązane i uprawnione do rozpoznawania, zapobiegania i wykrywania określonej kategorii przestępstw (generalnie związanych z korupcją w życiu publicznym i działaniami zagrażającymi interesom ekonomicznym państwa) oraz do ścigania ich sprawców.

Na podstawie przedstawionych zadań wnioskować można o funkcjach, jakie realizuje dana służba i o tym, jaki jest jej model funkcjonowania. W przypadku służb wywiadowczych istotą elementu rozpoznawania wydaje się być pozyskiwanie informacji o zagrożeniach w celu jej przekazania decydentom, choć w powiązaniu z przeciwdziałaniem zakłada również podejmowanie pewnych działań prewencyjnych zapewniających ochronę. Z pewnością zarówno cywilny, jak i wojskowy wywiad są służbami typowo informacyjnymi. Wobec Służby Kontrwywiadu Wojskowego zasadnym jest twierdzenie o jej ochronno-informacyjnym charakterze, ponieważ cel jej pracy informacyjnej ukierunkowany jest na zapewnienie ochrony kontrwywiadowczej i bezpieczeństwa Sił Zbrojnych przez realizację zadań opisanych jako rozpoznawanie, zapobieganie i wykrywanie określonych przestępstw. W przypadku służby specjalnej, której właściwością jest bezpieczeństwo wewnętrzne państwa i ochrona jego porządku konstytucyjnego, tj. Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, występuje najwięcej obszarów wykorzystania pozyskiwanych przez nią informacji. Informacje o zagrożeniach przekazywane są do ośrodka decyzyjnego w celu usprawnienia procesu zarządzania w dziedzinie bezpieczeństwa. Jednocześnie, podobnie jak w przypadku kontrwywiadu wojskowego, przekładają się na działania ochronne podejmowane przez ABW.

²⁴ Ustawa z dnia 9 czerwca 2006 r. o Centralnym Biurze Antykorupcyjnym (Dz.U. 2006 nr 104, poz. 708 z późn. zm.), art. 2 ust.1 pkt 6.

²⁵ Zarządzenie Nr 72 Prezesa Rady Ministrów z dnia 6 października 2010 r. w sprawie nadania statutu Centralnemu Biuru Antykorupcyjnemu, Monitor Polski, 2010 nr 76, poz. 957.

Funkcja procesowa

Charakterystyczną i wyróżniającą cechą Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego jest zadanie zwalczania zagrożeń, które zakłada ofensywny charakter działań realizowanych przy pomocy uprawnień dochodzeniowo-śledczych. Działania ABW o naturze represyjnej polegają na ściganiu sprawców przestępstw generalnie skierowanych przeciwko strukturom państwa. ABW pełni w systemie bezpieczeństwa państwa również rolę organu ścigania i przez ten pryzmat można mówić o realizowaniu przez nią funkcji procesowej. W klasycznym ujęciu kryterium efektywności służb specjalnych nie jest wynik procesowy, ponieważ istotą ich działania jest pozyskiwanie informacji pozwalających na podjęcie działań prewencyjnych. Przełożenie informacji operacyjnych na materiał dowodowy dla sądu jest cechą charakterystyczną służb policyjnych²⁶. Procesowe przetwarzanie informacji pozyskanych przez ABW wskazuje na jej policyjno-informacyjny model. Analiza zadań Agencji uprawnia do twierdzenia o przewadze działań o charakterze represyjno-policyjnym ze względu na dość szeroki katalog przestępstw pozostających w zainteresowaniu ABW, a znacznie wykraczających poza ochronę porządku konstytucyjnego i tradycyjne zadania kontrwywiadowcze.

Funkcja procesowa służb specjalnych realizowana jest za pomocą czynności dochodzeniowo-śledczych, które stanowią zespół środków i form mających dostarczyć dowodów i materiałów niezbędnych dla zapewnienia prawidłowego przebiegu procesu karnego, tj. do zgromadzenia i utrwalenia dowodów pozwalających na osądzenie i ukaranie sprawcy przestępstwa²⁷. W przypadku realizacji funkcji procesowej istotą informacji uzyskanej w trakcie realizacji przez służby specjalne zadania rozpoznawania zagrożeń jest jej wykorzystanie do ich zwalczania. Wobec tego zasadniczym celem pracy informacyjnej jest zgromadzenie wiedzy na temat okoliczności popełnienia przestępstwa, jego sprawcy i ofiary oraz przetworzenie jej na wiarygodny materiał procesowy będący dowodem w kontekście przepisów kodeksu postępowania karnego. W ramach realizacji funkcji procesowej funkcjonariusze służb specjalnych uprawnieni są do:

- zatrzymywania osób w trybie i przypadkach określonych w przepisach kodeksu postępowania karnego,
- przeszukiwania osób i pomieszczeń w trybie i w przypadkach określonych w przepisach kodeksu postępowania karnego²⁸,
- podejmowania czynności na polecenie sądu lub prokuratora w zakresie określonym w kodeksie postępowania karnego lub kodeksie karnym wykonawczym²⁹.

Czynnościom tym towarzyszą uprawnienia do podejmowania działań o porządkowo-administracyjnym charakterze polegających na legitymowaniu osób w celu ustalenia ich tożsamości, wydawaniu poleceń określonego zachowania,

²⁶ K. Jałoszyński, S. Zalewski, *Organy administracji rządowej wobec zagrożeń terrorystycznych. Służby specjalne wobec terroryzmu*, Wyższa Szkoła Administracji, Bielsko-Biała 2009, s. 34.

²⁷ P. Jasiak, *Funkcje informacyjne organów i służb w systemie bezpieczeństwa państwa*, [w:] *Administracja rządowa wobec wyzwań bezpieczeństwa państwa*, S. Zalewski (red.), Wyższa Szkoła Administracji, Bielsko-Biała 2007, s. 104.

²⁸ *Ustawa o Agencji Bezpieczeństwa...*, art. 23.

²⁹ Tamże, art. 21 ust. 2.

dokonywaniu kontroli osobistej, przeglądaniu zawartości bagażu oraz sprawdzaniu ładunku w środkach transportu. Wobec osób niepodporządkowujących się wydanym na podstawie prawa poleceniom funkcjonariusze służb specjalnych upoważnieni zostali do stosowania środków przymusu bezpośredniego. Fizyczne, techniczne i chemiczne środki przymusu bezpośredniego służą do obezwładniania i konwojowania osób oraz do zatrzymywania pojazdów. Stosowanie tych środków powinno być adekwatne do zaistniałej sytuacji i ma na celu wymuszenie wykonania prawnie wydanego polecenia. W przypadku, gdy środki przymusu bezpośredniego są niewystarczające lub zaistniałe okoliczności je uniemożliwiają, funkcjonariusze służb specjalnych uprawnieni są do użycia broni palnej w ściśle określonych przypadkach. Jednocześnie użyciu broni towarzyszy zasada minimalizacji szkody oraz nienarażania na niebezpieczeństwo osób postronnych³⁰.

W Polsce obok Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego w grupie nominalnych służb specjalnych do podejmowania czynności dochodzeniowo-śledczych uprawnione jest również Centralne Biuro Antykorupcyjne, co pozwala na twierdzenie o jego funkcji procesowej. W ramach kompetencji CBA funkcjonariuszom służby antykorupcyjnej nadano uprawnienia analogiczne do uprawnień funkcjonariuszy ABW. Właściwością działania Biura jest „zwalczanie korupcji w życiu publicznym i gospodarczym, w szczególności w instytucjach państwowych i samorządowych, a także zwalczanie działalności godzącej w interesy ekonomiczne państwa”³¹. Analiza ustawowych zadań służby skłania do konstatacji o jej policyjno-kontrolnym charakterze, przy czym uprawnione wydaje się być twierdzenie, że działania kontrolno-ochronne nierozłącznie związane są z czynnościami zmierzającymi do wykrycia przestępstw korupcyjnych i gospodarczych oraz zebrania dowodów pozwalających na ukaranie ich sprawców przez wymiar sprawiedliwości. Profilaktyka antykorupcyjna CBA w dużej mierze opiera się na psychologicznym oddziaływaniu na potencjalnych sprawców przez element represji związany z czynnościami dochodzeniowo-śledczymi.

Zdaniem Jacka Mąki funkcja procesowa stanowi najskuteczniejszą metodę kontroli służb specjalnych, ponieważ czynności procesowe zapewniają możliwość zewnętrznej kontroli przez niezależne instytucje, jakimi są sąd i prokuratura, natomiast czynności operacyjne pozostają w większości w sferze wewnętrznego nadzoru³². Z podaną argumentacją można byłoby się zgodzić jedynie w przypadku całkowitej niezależności i absolutnej staranności działania wymienionych podmiotów kontrolnych. Praktyka takiej kontroli wskazuje na znaczną przewlekłość postępowań sądowych, co w znacznym stopniu deprecjonuje jej skuteczność. Dla przykładu – rozstrzygnięcie sądowe w sprawie osób podejmujących decyzję o nielegalnym zatrzymaniu przez był Urząd Ochrony Państwa w 2002 roku prezesa PKN Orlen Andrzeja Modrzejewskiego trwało dziesięć lat od momentu wykonania tej czynności³³, natomiast wątek prokuratora nadzorującego czynności w tej spra-

³⁰ Tamże, art. 25 i 26.

³¹ *Ustawa z dnia 9 czerwca 2006 r. o Centralnym...*, art. 1 ust. 1.

³² J. Mąka, *Wyzwania stojące przed służbami specjalnymi – 20 lat temu i obecnie*, „Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego”, Wydanie Specjalne 18 sierpnia 2011 r., s. 162.

³³ H. Skaldanowski, *Polityka a służby specjalne w Polsce – historia przemian i rzeczywistość*, ZUP Druk-Tor, Toruń 2012, s. 256.

wie został umorzony z powodu odmowy uchylenia immunitetu prokuratorskiego³⁴. Wobec powyższego teza o kontrolnym charakterze funkcji procesowej służb specjalnych w związku z przykładami złej praktyki nie może się obronić.

Rozwiązanie polegające na łączeniu w ramach jednego organu uprawnień do prowadzenia czynności operacyjno-rozpoznawczych i dochodzeniowo-śledczych stosowane jest dość często w krajach o demokratycznych reżimach ustrojowych³⁵. Z pewnością jest to podyktowane koniecznością efektywnej odpowiedzi państwa na nowe jakościowo zagrożenia związane z ekstremizmem, terroryzmem czy też przestępczością zorganizowaną. W odróżnieniu od działań operacyjnych, głównym celem czynności śledczych jest zwalczanie przestępczości i ściganie sprawców konkretnych przestępstw przeciwko państwu, których katalog podlega nieustannemu progresowi. Wobec tego o przydatności służb specjalnych dla państwa i społeczeństwa nie może stanowić jedynie prewencja, ale również możliwość skutecznej i realnej eliminacji zagrożeń³⁶.

Funkcja ochronno-kontrolna

W ogólnym ujęciu całość zadań realizowanych przez służby specjalne można rozpatrywać przez pryzmat systemu bezpieczeństwa państwa, ponieważ stanowią jego istotny element. Zasadniczym celem tego systemu jest zapewnienie bezpieczeństwa państwa, przez co można mówić o jego funkcji ochronnej. W związku z tym uprawniona jest konstatacja o realizowaniu tej funkcji przez służby specjalne w wyniku wykonywania wszystkich ustawowych zadań. Jednak szczegółowa analiza przepisów w tym obszarze pozwala wyodrębnić blok czynności związanych z przeciwdziałaniem naruszeniom bezpieczeństwa informacji niejawnych, czy też z szerszej pojmowanym zabezpieczeniem wrażliwych zasobów informacyjnych państwa. W przypadku realizowania związanych z tym działań zasadne jest twierdzenie o realizacji przez służby specjalne funkcji ochronno-kontrolnej w szczególnym, wyjątkowym wymiarze.

W literaturze można spotkać opinię o pełnieniu przez służby specjalne funkcji ochronno-kontrolnej w kontekście podejmowanych przez nie działań związanych z wykonywaniem zapisów ustawy o ochronie informacji niejawnych³⁷, w której pierwotnej wersji z 1999 roku określone zostały mianem służb ochrony państwa³⁸. Właściwością służb ochrony państwa była organizacja, kontrola i nadzór nad systemem ochrony informacji niejawnych. Konieczność dostosowania przepisów krajowych w zakresie ochrony informacji niejawnych do standardów obowiązujących w Sojuszu Północnoatlantyckim nakładała na służby specjalne

³⁴ P. Kula, *Siemiatkowski skazany za zatrzymanie Modrzejewskiego – rok w zawieszeniu na 3 lata*. „Dziś skazano miecz, a nie ramię”, <http://wpolityce.pl/wydarzenia/24083-siemiatkowski-skazany-za-zatrzymanie-modrzejewskiego-rok-w-zawieszeniu-na-3-lata-dzis-skazano>, dostęp 25.02. 2015.

³⁵ W Stanach Zjednoczonych FBI (Federalne Biuro Śledcze) posiada uprawnienia typowo policyjne oraz pełni funkcję tradycyjnego kontrwywiadu.

³⁶ J. Mąka, dz. cyt., s. 163.

³⁷ S. Zalewski, *Służby specjalne w państwie demokratycznym*, Wydanie II poszerzone i uaktualnione, Wydawnictwo AON, Warszawa 2005, s. 85.

³⁸ Pierwotnie były to Urząd Ochrony Państwa (UOP) i Wojskowe Służby Informacyjne (WSI), od 2002 roku Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego (ABW) oraz WSI, a następnie, po reformie wojskowych służb specjalnych w 2006 roku, zadania służb ochrony państwa realizowały ABW i Służba Kontrwywiadu Wojskowego (SKW).

będące jednocześnie służbami ochrony państwa nowe obowiązki w obszarach bezpieczeństwa osobowego, przemysłowego i teleinformatycznego. Zadania służb ochrony państwa obejmowały:

- kontrolę ochrony informacji niejawnych, a także kontrolę przestrzegania przepisów wydanych w tym zakresie,
- prowadzenie postępowań sprawdzających w zakresie bezpieczeństwa osobowego i przemysłowego,
- działania w zakresie bezpieczeństwa sieci i systemów teleinformatycznych,
- prowadzenie szkoleń i doradztwa w obszarze ochrony informacji niejawnych,
- ochronę informacji niejawnych wymienianych z innymi państwami i organizacjami międzynarodowymi oraz pełnienie funkcji krajowej władzy bezpieczeństwa³⁹.

Z pewnością służby ochrony państwa *vide* służby specjalne pełniły dominującą rolę w systemie ochrony informacji niejawnych przez wpływ na wdrażanie ustawy, jak również inicjowanie nowych rozwiązań mających znaczenie dla usprawniania systemu⁴⁰. W 2010 roku wprowadzona została nowelizacja ustawy o ochronie informacji niejawnych. W obowiązującej w chwili obecnej legislacji ustawodawca nie wprowadził kategorii instytucji literalnie określonych mianem służb ochrony państwa, niemniej jednak sformułowane zadania w zakresie nadzoru nad systemem ochrony informacji niejawnych zostały nałożone na dwie ze służb specjalnych, tj. Agencję Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Służbę Kontrywiadu Wojskowego⁴¹.

Warto zwrócić uwagę na powierzenie zadań w zakresie ochrony informacji niejawnych instytucjom wykonującym tradycyjne zadania kontrwywiadowcze, których zakres obejmował ochronę zasobów informacyjnych państwa również w okresie przed wprowadzeniem ustawy. Wobec tego utożsamianie funkcji ochronno-kontrolnej tylko z realizacją przepisów ustawy o ochronie informacji niejawnych wydaje się być nieuzasadnionym zawężeniem. Działania służb w tym zakresie są tylko jednym z obszarów funkcjonowania kontrwywiadu. Obszar pasywny koncentruje się na poszukiwaniu sposobów maksymalnie utrudniających dostęp do newralgicznych zasobów informacyjnych państwa (przez realizację zapisów ustawy o ochronie informacji niejawnych), natomiast działania aktywne sprowadzają się do bezpośredniego zwalczania zagrożeń wywiadowczych⁴².

Funkcja ochronno-kontrolna realizowana jest przede wszystkim przez służby specjalne odpowiadające za bezpieczeństwo państwa w jego wewnętrznym obszarze. Związane jest to zarówno z noszącymi administracyjny charakter czynnościami wynikającymi z ustawy o ochronie informacji niejawnych, jak też z całym spektrum działań podejmowanych przez operacyjne jednostki kontrwywiadowcze, których celem jest kontrolowanie i zwalczanie aktywności obcych służb wywiadowczych. Ze względu na znaczne rozszerzenie zakresu zadań służb realizujących funkcje tradycyjnego kontrwywiadu, ich funkcję ochronno-kontrolną można identyfikować również przez pryzmat przeciwdziałania nowym zagrożeniom dla państwa występującym w sferze jego bezpieczeństwa ekonomicznego czy gospodarczego.

³⁹ S. Zalewski, *Dylematy ochrony informacji niejawnych*, KSOIN, Katowice 2009, s. 41.

⁴⁰ Tamże, s. 42.

⁴¹ *Ustawa z dnia 5 sierpnia 2010 r. o ochronie informacji niejawnych* (Dz.U. 2010 nr 182, poz. 1228).

⁴² M. Minkina, dz. cyt., s. 354.

Zadania przewidziane dla Zarządu Ochrony Ekonomicznych Interesów Państwa byłego Urzędu Ochrony Państwa, polegające na ujawnianiu zagrożeń w sferze gospodarki i finansów publicznych oraz na działaniach mających na celu zapewnienie właściwego funkcjonowania systemów bezpieczeństwa w obiektach o istotnym znaczeniu dla finansów i gospodarki kraju⁴³, zdecydowanie wpisać można w zakres funkcji kontrolno-ochronnej. Z pewnością sukcesorka UOP, Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego, również realizuje zadania w przedstawionym powyżej zakresie, o czym świadczyć może funkcjonowanie w jej strukturze jednostki pod nazwą Departament Bezpieczeństwa Ekonomicznego Państwa⁴⁴. W strukturach wojskowego kontrwywiadu również powołana została jednostka będąca branżowym odpowiednikiem części ABW powołanej do rozpoznawania i przeciwdziałania wymienionym wyżej zagrożeniom. Nosi ona nazwę Zarządu Ochrony Interesów Ekonomicznych Sił Zbrojnych⁴⁵.

Interpretacja przepisów ustawy kompetencyjnej Centralnego Biura Antykorupcyjnego pozwala na wnioskowanie o realizacji przez służbę antykorupcyjną funkcji ochronno-kontrolnej. Działania w tym obszarze materializują się przez wykonywanie zadań związanych z:

- ujawnianiem i przeciwdziałaniem przypadkom nieprzestrzegania przepisów o ograniczeniu prowadzenia działalności gospodarczej przez osoby pełniące funkcje publiczne,
- ujawnianiem i przeciwdziałaniem przypadkom nieprzestrzegania przepisów związanych z prywatyzacją, komercjalizacją, zamówieniami publicznymi,
- kontrolą prawidłowości i prawdziwości oświadczeń majątkowych osób pełniących funkcje publiczne⁴⁶.

Jak już wcześniej wspomniano, uprawnione wydaje się twierdzenie, że działania ochronno-kontrolne Biura nieodłącznie związane są z jego funkcją procesową i pozostają z nią w synergicznej współzależności. Naturalną konsekwencją stwierdzenia nieprawidłowości w trakcie wykonywania czynności kontrolnych jest podjęcie działań dochodzeniowo-śledczych realizowanych w ramach funkcji procesowej, czego dowodem jest stawianie przed wymiarem sprawiedliwości osób pełniących funkcje publiczne w związku z nieprawidłowościami w oświadczeniach majątkowych⁴⁷. Z kolei sygnały o możliwych nieprawidłowościach pozyskane w ramach czynności policyjnych z pewnością są inspiracją do podjęcia szczegółowych działań kontrolnych.

W działalności służb wywiadowczych część zadań również można postrzegać przez pryzmat funkcji ochronno-kontrolnej. Zapewnienie ochrony przedstawicielstw dyplomatycznych państwa za granicą przed infiltracją obcych służb, ochrona kryptograficzna łączności placówek zagranicznych z krajem, jak również realiza-

⁴³ M. Bożek, dz. cyt., s. 49; zob. *Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Urzędzie Ochrony Państwa* (Dz.U. nr 51, poz. 256), art. 1 ust. 2 pkt 3.

⁴⁴ *Zarządzenie nr 39 Prezesa Rady Ministrów z dnia 17 czerwca 2011r. zmieniające zarządzenie w sprawie nadania statutu Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego*, Monitor Polski nr 57, poz. 572.

⁴⁵ *Zarządzenia Ministra Obrony Narodowej z dnia 10 stycznia 2011r. zmieniające zarządzenie w sprawie nadania statutu Służbie Kontrwywiadu Wojskowego*, Monitor Polski nr 4, poz. 57.

⁴⁶ *Ustawa z dnia 9 czerwca 2006 r. o Centralnym...*, art. 2 ust. 1.

⁴⁷ Sławomir Nowak skazany w tzw. aferze zegarkowej. *Zrzekł się mandatu*, portal onet.pl, <http://wiadomosci.onet.pl/kraj/slawomir-nowak-skazany-w-tzw-aferze-zegarkowej-zrzekl-sie-mandatu/66be5>, dostęp 02.12.2015.

cja zadań poczty kurierskiej wypełniają znamiona czynności ochronno-kontrolnych. Również ochrona i osłona kontrwywiadowcza własnych struktur realizujących zadania poza granicami kraju jest jednym z elementów stanowiących *credo* działania służb wywiadowczych, w których wykorzystywane są elementy pracy kontrwywiadu, takie jak dezinformacja, obliczona na wywołanie określonego wpływu na decyzje organów przeciwnika⁴⁸. Analiza struktur służb wywiadowczych prowadzi do konstatacji o funkcjonowaniu pionów odpowiedzialnych za zabezpieczenie kontrwywiadowcze również na poziomie centrali⁴⁹. W związku z powyższym uprawnione jest twierdzenie o wykonywaniu przez służby wywiadowcze funkcji ochronno-kontrolnej zarówno w jej pasywnym, jak i aktywnym obszarze. W tym zakresie czynnikiem odróżniającym działania wywiadu od służb kontrwywiadowczych jest ograniczenie pola ich aktywności do placówek zagranicznych, a w kraju do ochrony własnych struktur.

Podsumowanie

Reasumując rozważania na temat ustawowych zadań i związanych z nimi funkcji służb specjalnych, należy stwierdzić, że zasadniczym elementem działania tajnych służb jest rozpoznawanie wszelkich zagrożeń mogących zagrożić sprawnemu funkcjonowaniu organizacji państwowej bez względu na umiejscowienie ich źródeł. Posiadanie takiej wiedzy jest czynnikiem *sine qua non* podejmowania innych skutecznych działań zmierzających do neutralizacji zagrożeń. Rozpoznawanie i przeciwdziałanie zagrożeniom materializuje się w funkcjach informacyjnej i kontrolno-ochronnej, realizowanych przy pomocy działań operacyjno-rozpoznawczych i analityczno-informacyjnych. Podstawową rolą służb specjalnych w systemie wydają się być działania prewencyjne, mające na celu niedopuszczenie do materializacji zagrożeń lub minimalizację ich skutków. Czynności mające na celu poznanie zamiarów przeciwnika (rozpoznanie) pozwalają na podjęcie kroków wyprzedzających, mogących uniemożliwić działanie wrogich podmiotów. W tym kontekście czynnikiem odróżniającym służby specjalne od służb typu policyjnego jest to, że ściganie sprawców określonych przestępstw nie jest ich priorytetem. W sytuacji popełnienia przestępstwa działania dochodzeniowo-śledcze można postrzegać jako fiasko działań informacyjnych i ochronnych. W funkcjonującym obecnie modelu służb specjalnych dominującą wydaje się być funkcja procesowa z powodu rozbudowanego katalogu przestępstw pozostających w obszarze zainteresowania ABW i CBA.

W idealnym modelu funkcjonowania czynności policyjne wykonywane przez służby specjalne powinny obejmować proces przygotowania i planowania przestępstwa, w celu niedopuszczenia do jego popełnienia. W sytuacji zaistnienia skutków sytuacji niepożądaney i niebezpiecznej działania dochodzeniowo-śledcze stanowią jedynie dopełnienie prewencji realizowanej w obszarze funkcji informacyjnej

⁴⁸ M. Minkina, *Wywiad Federacji Rosyjskiej*, Wydawnictwo UPH, Siedlce 2012, s. 22.

⁴⁹ W przypadku Służby Wywiadu Wojskowego jest to Biuro Ochrony i Osłony. Zob. *Zarządzenie Ministra Obrony Narodowej z dnia 28 maja 2008 r. w sprawie nadania statutu Służbie Wywiadu Wojskowego*, Monitor Polski nr 44, poz. 385). Statut nadany Agencji Wywiadu nie pozwala na identyfikację obszaru zainteresowania poszczególnych jednostek organizacyjnych ze względu na ich literowe oznaczenia. Jednakże, przez analogię, należy przyjąć założenie o istnieniu pionu ochrony i osłony kontrwywiadowczej również w AW.

i ochronno-kontrolnej. Wobec powyższego uprawniona wydaje się być konstatacja o potrzebie zmniejszenia proporcji zaangażowania służb w działania wykonywane w ramach funkcji procesowej na korzyść zadań analityczno-informacyjnych i operacyjno-rozpoznawczych stanowiących o istocie profilaktyki bezpieczeństwa. Właściwym wydaje się być ograniczenie uprawnień dochodzeniowo-śledczych służb do ścigania sprawców najpoważniejszych przestępstw przeciwko strukturom państwa, takich jak szpiegostwo, terroryzm oraz ekstremizm polityczny czy narodowościowy. Ściganie korupcji w działalności urzędniczej, walka z przestępczością zorganizowaną, zwalczanie handlu narkotykami czy przestępstw finansowo-skarbowych powinno pozostać w kompetencji organów policyjnych i finansowych, które funkcjonują w systemie bezpieczeństwa państwa i dublują zadania służb specjalnych.

Bibliografia

- Biała Księga Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej*, Biuro Bezpieczeństwa Narodowego, Warszawa 2013.
- Białek P., *Zarys pracy analityczno-informacyjnej realizowanej dla odbiorców zewnętrznych przez Urząd Ochrony Państwa i Agencję Bezpieczeństwa Wewnętrznego*, „Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego”, Wydanie Specjalne 18 sierpnia 2011 r.
- Bożek M., *Funkcje i zadania służb specjalnych we współczesnym państwie. Zarys problemu na tle uwarunkowań normatywnych*, „Wiedza obronna” nr 3 (242) 2012.
- Jałoszyński K., Zalewski S., *Organy administracji rządowej wobec zagrożeń terrorystycznych. Służby specjalne wobec terroryzmu*, Wyższa Szkoła Administracji, Bielsko-Biała 2009.
- Jasiak P., *Funkcje informacyjne organów i służb w systemie bezpieczeństwa państwa*, [w:] *Administracja rządowa wobec wyzwań bezpieczeństwa państwa*, S. Zalewski (red.), Wyższa Szkoła Administracji, Bielsko-Biała 2007.
- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.* (Dz.U.1997 nr 78, poz. 483).
- Korybski A., *Funkcje państwa*, [w:] *Wprowadzenie do nauki o państwie i polityce*, B. Szmulik, M. Żmigrodzki (red.), Wydawnictwo UMCS, Lublin 2002.
- Kula P., *Siemiatkowski skazany za zatrzymanie Modrzejewskiego – rok w zawieszeniu na 3 lata. "Dziś skazano miecz, a nie ramię"*, <http://wpolityce.pl/wydarzenia/24083-siemiatkowski-skazany-za-zatrzymanie-modrzejewskiego-rok-w-zawieszeniu-na-3-lata-dzis-skazano>.
- Mąka J., *Wyzwania stojące przed służbami specjalnymi – 20 lat temu i obecnie*, „Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego”, Wydanie Specjalne 18 sierpnia 2011 r.
- Minkina M., *Wywiad Federacji Rosyjskiej*, Wydawnictwo UPH, Siedlce 2012.
- Minkina M., *Wywiad w państwie współczesnym. Rozprawa habilitacyjna*, Wydawnictwo AON, Warszawa 2011.
- Skaldanowski H., *Polityka a służby specjalne w Polsce – historia przemian rzeczywistość*, ZUP Druk-Tor, Toruń 2012.

- Sławomir Nowak skazany w tzw. aferze zegarkowej. Zrzekł się mandatu*, portal onet.pl, <http://wiadomosci.onet.pl/kraj/slawomir-nowak-skazany-w-tzw-aferze-zegarkowej-zrzekl-sie-mandatu/66be5>.
- Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej 2014*, Warszawa 2014.
- Ustawa z dnia 24 maja 2002 r. o Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz Agencji Wywiadu* (Dz.U. 2002 nr 74, poz. 676).
- Ustawa z dnia 5 sierpnia 2010 r. o ochronie informacji niejawnych* (Dz.U. 2010 nr 182, poz. 1228).
- Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Urzędzie Ochrony Państwa* (Dz.U. nr 51, poz. 256).
- Ustawa z dnia 9 czerwca 2006 r. o Centralnym Biurze Antykorupcyjnym* (Dz.U. 2006 nr 104, poz. 708 z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 9 czerwca 2006 r. o Służbie Kontrwywiadu Wojskowego oraz Służbie Wywiadu Wojskowego*, (Dz.U. 2006 nr 104, poz. 709).
- W. Kubica, A. Hatańska-Gorzki, *Służba policyjna czy kontrwywiad. Rzecz o teoretycznym sporze kompetencyjnym*, s. 24, <http://www.npw.gov.pl/dokumenty/WPP/2011-1/2011-1-2.pdf>.
- Zalewski S., *Dylematy ochrony informacji niejawnych*, KSOIN, Katowice 2009.
- Zalewski S., *Służby specjalne w państwie demokratycznym*, Wydanie II poszerzone i uaktualnione, Wydawnictwo AON, Warszawa 2005.
- Zarządzenia Ministra Obrony Narodowej z dnia 10 stycznia 2011 r. zmieniające zarządzenie w sprawie nadania statutu Służbie Kontrwywiadu Wojskowego*, Monitor Polski nr 4, poz. 57.
- Zarządzenie Ministra Obrony Narodowej z dnia 28 maja 2008 r. w sprawie nadania statutu Służbie Wywiadu Wojskowego*, Monitor Polski nr 44, poz. 385.
- Zarządzenie nr 39 Prezesa Rady Ministrów z dnia 17 czerwca 2011 r. zmieniające zarządzenie w sprawie nadania statutu Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego*, Monitor Polski nr 57, poz. 572.
- Zarządzenie Nr 72 Prezesa Rady Ministrów z dnia 6 października 2010 r. w sprawie nadania statutu Centralnemu Biuru Antykorupcyjnemu*, Monitor Polski 2010 nr 76, poz. 957.